

čutnim izvajanjem skladb poskrbela odlična flavtistka Dana Verč. Društvo je ob tej priložnosti izdalo knjižico, v kateri so predstavljeni nagrajenci in nominiranci za *Aškerčeve nagrade* in priznanja za obdobje 2015–2016.

Zdenka Bonin,
predsednica Komisije

Nagovor predsednice Arhivskega društva Slovenije na slovesnosti ob podelitvi Aškerčeve nagrade in Aškerčevega priznanja za obdobje 2015–2016

Spoštovani gosti, drage kolegice, dragi kolegi.

Lepo pozdravljeni na današnji slovesnosti Arhivskega društva Slovenije.

Za utemeljitelja slovenske arhivistike arhivski delavci štejemo Antona Aškerca, za pionirja arhivske službe na Goriškem, od koder prihajam, pa velja Ludvik Zorzut, mož, ki je bil kulturi predan v širokem smislu. Ker pa letos mineva 50 let, odkar je bila pri Skupščini občine Nova Gorica ustanovljena Služba za varstvo arhivskega gradiva, ki velja za predhodnico novogoriškega arhiva, se mi zdi prav, da danes posvetim nekaj besed tudi Zorzutu. Po koncu druge svetovne vojne je bil referent za kulturo in umetnost pri oblastnem ljudskem odboru za Goriško, bil je zborovodja in organist, vnet zbiralec ljudskega blaga, nekaj časa je opravljal tudi naloge upravnika Okrajnega muzeja v Novi Gorici, v okviru katerega se je zbiralo tudi arhivsko gradivo. Ludvik Zorzut je bil precej mlajši od Antona Aškerca, sicer pa je bilo v njunem življenju veliko podobnosti. Oba sta študirala bogoslovje, obema je bila blizu arhivska stroka, oba sta bila pesnika. Aškerčeve pesmi poznamo vsi – ustvaril je visoko pesem, ki ga je ponesla v šolske učbenike, Zorzut je manj znan. Bil je ljudski, narečni pesnik, poznan predvsem na Goriškem. Bil je duhovit mož, mojster priložnostnih verzov, ki je eno svojih pesmi posvetil tudi arhivskim delavcem. Pesem je nastala leta 1972, ko je bilo v Novi Gorici arhivsko zborovanje in so udeleženci obiskali Slovensko Benečijo. Citirala bom nekaj verzov iz te pesmi, že vnaprej pa želim opozoriti, da je Zorzut v pesmi uporabljal besedi 'arhivist' in 'arhivar' kot sopomenki. Pa ne zato, ker ju ne bi ločil, pač pa v iskanju ustrezne rime. Pesniška svoboda pač. Med drugim je zapisal:

»/.../ Slovenski smo mi arhivarji, čuvarji, smo mi zgodovine pravični pisarji. /.../«

Preprosti verzi, ki so iz njega privreli ob prijaznem sprejemu rojakov v Gornjem Trbilju, izražajo temeljno poslanstvo arhivov. Biti čuvarji! Arhivsko delo je sicer raznoliko in sega na različna področja. 53. člen arhivskega zakona, ki našteva dejavnosti arhivov, ima kar 12 alinej, a tista osnovna, temeljna naloga arhivov, je biti čuvarji – varovati kulturno dediščino. Jože Žontar, starosta slovenske arhivistike, je že pred leti, ko je skušal široki javnosti preprosto predstaviti dejavnost arhivov, zapisal, da imamo dve osnovni skupini kulturnih dejavnosti in da v prvo sodijo tiste, ki neposredno razširjajo kulturne dobrine (npr. radio, televizija, film, gledališče), v drugo pa tiste, ki so prvenstveno namenjene ohranitvi kulturnega premoženja za bodočnost – obogatitvi in ohranitvi narodove kulturne zakladnice. Arhivi sodijo v drugo skupino. Z delom svoje dejavnosti sicer stopajo v neposredne stike s širšo javnostjo (pripravljajo razstave, predavanja, učne ure, razprave, izdajajo publikacije), a omenjene dejavnosti niso osnovni namen arhivov, čeprav so morda bolj vabljive in včasih tudi bolj cenjene, kar seveda ni prav. Povsod po svetu in tudi po slovenski zakonodaji je temeljno poslanstvo arhivov zbiranje in hramba gradiva, ki ima trajen pomen za zgodovino ali pravno varnost oseb. In slednje moramo imeti nenehno pred očmi vsi: tisti, ki delamo neposredno z gradivom in z ustvarjalci gradiva, vodstveni delavci, ki arhivsko delo načrtujejo, pa tudi tisti, ki

nas opazujejo in ocenjujejo, prav tako tisti, ki nas plačujejo. Posebej v kriznih časih, ko se število zaposlenih v arhivih zmanjšuje, je potrebno skrbno določiti prednostne naloge in na boljše čase morajo počakati tista opravila, ki za poslanstvo arhivov niso temeljna. Če bomo arhivsko gradivo ohranili, ga bomo lahko urejali, objavljali, razstavljali ali o njem razpravljali kadarkoli. Če ni mogoče danes, pa v prihodnosti, če ne bo uspelo nam, bodo to storili naši nasledniki. Če pa gradiva ne bomo ohranili, je izgubljeno za nas in za prihodnje rodove.

»Smo mi zgodovine pravični pismarji,« je še zapisal Zorzut. To misel razumem v več smereh. Najprej v povezavi z ohranjanjem in vrednotenjem arhivskega gradiva. Arhivisti moramo ohraniti dovolj virov, dovolj dokumentov, da bodo zgodovinarji in drugi raziskovalci preteklosti lahko napisali pravično zgodovino in bodo posamezne dogodke lahko proučili z vseh vidikov, hkrati pa moramo paziti, da s količino ohranjenega gradiva ne pretiravamo. Nastaja namreč ogromno dokumentacije in skoraj nemogoče, zagotovo pa nepotrebno, je ohraniti vse. Cilj, h kateremu moramo arhivski delavci nenehno in z vso odgovornostjo stremeti, je ohraniti optimalni obseg izvirnih podatkov in informacij z minimalnim obsegom gradiva. In končno, pravični 'pismarji' zgodovine moramo biti arhivisti tudi takrat, ko arhivsko gradivo uporabljamo, ko smo v vlogi raziskovalcev preteklosti, kar je mnogim med nami zelo ljubo in kar je tudi naloga arhivov. Ne sicer temeljna naloga, a tudi pomembna. Takrat se moramo potruditi, da temeljito pregledamo in kritično ovrednotimo vse razpoložljive vire, kar je včasih zelo zamudno in človeka kar vleče na razne bližnjice. A kdo je bolj poklican, da poudari težo primarnih zgodovinskih virov, če ne arhivisti, ki tako rekoč dnevno neposredno delamo z njimi?

Hvala za pozornost.

Aleksandra Pavšič Milost,
predsednica Arhivskega društva Slovenije

Slavnostni nagovor ob podelitvi Aškerčeve nagrade in priznanja za obdobje 2015–2016

Počaščena sem, da vas smem – čeprav nisem vaša stanovska kolegica-arhivistka, ampak 'samo' zgodovinarica, vendar predana uporabnica arhivskega gradiva in uslug arhivistov, nagovoriti ob tej slavnostni priložnosti.

Današnji dan je za arhivske delavce prazničen. Kot vsako drugo leto tudi tokrat po izboru Arhivskega društva Slovenije nagrajete oz. izrekate priznanja dvema ali več kolegom za življenjsko delo oz. za izjemno dejavnost v preteklem krajšem razdobju na področju varovanja in ohranjanja arhivske in naše skupne slovenske kulturne dediščine ter uspešnosti za njeno uveljavljanje doma in na tujem.

Nagrada in priznanje sta poimenovana po Antonu Aškercu, kar morda nekateri nepoučene preseneča, saj je Aškerc v slovenski javnosti znan predvsem kot pesnik, pisec številnih pesnitev, med katerimi največji, pogosto srhljiv vtis, puščajo socialne in – zgodovinske. Slednje obravnavajo Hune, karantansko zgodovino, celjske grofe, kmečke upore, turške vpade, reformacijo, črno smrt. Od kod Aškercu tolikšna privrženost zgodovinskim temam? – Odgovor najbrž vsaj deloma tiči v tem, da je bil ob svojem duhovniškem poklicu in pesniškem poslanstvu mestni arhivar na ljubljanskem magistratu, kjer je pustil za seboj vestno urejeno arhivsko dediščino. Izbira imena nagrade in priznanja je zato še kako umestna in domiselna.

Zaustavimo se še pri poslanstvu arhivskih ustanov in arhivistov. – Čeprav to neradi slišimo, beseda »arhiv« v neuki javnosti zbuja misel na police, polne za-